
Saksnummer:
26-002932ASK-GULA/AVD1

Oslo, 16.02.2026
2025-0796

Sluttinnlegg til Gulating lagmannsrett

Ankende part nr. 1: Norges Naturvernforbund
Mariboës gate 8
0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Asle Bjelland
CMS Kluge Advokatfirma AS
Postboks 1548 Vika
0117 Oslo

Ankende part nr. 2: Natur og Ungdom
Torggata 34
0183 Oslo

Prosessfullmektig: Advokat Amund Noss
CMS Kluge Advokatfirma AS
Postboks 1548 Vika
0117 Oslo

Ankemotpart: Engebø Rutil and Garnet AS
v/ styrets leder Finn Ivar Marum
Postboks 1
6806 Naustdal

Prosessfullmektig: Advokat Thomas S. Farhang
Kvale Advokatfirma DA
Postboks 1752 Vika
0122 Oslo

Rettslig medhjelper: Advokat Marie Agerup Kildahl S.a.

REGJERINGSADVOKATEN

**Partshjelp for
ankemotparten:**

Staten v/ Nærings- og fiskeridepartementet
Staten v/ Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo

Prosessfullmektig:

Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen
Postboks 8012 Dep, 0030 OSLO

1 HOVEDKRAV ER IKKE SANNSYNLIGGJORT

1.1 Hva hovedkravet går ut på

Et vilkår for midlertidig forføyning etter tvisteloven § 34-2 (1) er at «kravet det begjæres forføyning for [...] er sannsynliggjort». Dette omtales som hovedkravet (som er noe annet enn forføyningskravet).

Staten oppfatter at det aktuelle hovedkravet i denne saken er et krav om at Engebø Rutile and Garnet AS («ERG») ikke har rett til å deponere avgangsmasser fra den pågående mineralutvinningen og mineralprosesseringen i Engebø-fjellet innenfor det arealet som er regulert til deponi på bunnen i vannforekomsten Førdefjorden Ytre.

Det er lite veiledning om denne formen for fastsettelsessøksmål mellom to private parter i praksis og teori knyttet til tvisteloven § 1-3, og det er etter statens syn noe uklart hvilke rettsvirkninger det vil ha at et slikt krav mellom to private parter fører frem.¹ Et sikkert utgangspunkt må imidlertid være at selv om et bærende premiss for kravet er at et offentlig vedtak prejudisielt er vurdert å være ugyldig, så vil kravet ikke være til hinder for at forvaltningen fatter et nytt vedtak.

Forutsatt at et hovedkrav om saksøkte ikke har rett til å deponere i det regulerte deponiområdet tilfredsstiller kravene i tvisteloven § 1-3, er det flere tenkelig utfall av et slikt søksmål. Domstolene kan frifinne saksøkte, kravet kan fullt ut føre frem eller en mellomvariant kan tenkes – typisk at deponeringen begrenses sammenlignet med det vedtakene åpner for. I denne saken – hvor den eneste ugyldighetsinnsigelsen som påberopes er overtredelse av forringelsesforbudet i [vannforskriften § 4](#) – er det nærliggende at deponering som ikke vil medføre en forringelse er en deponering ERG i alle tilfeller «har rett til». Kravet kan dermed umulig fullt ut føre frem.

1.2 Tillatelsene til prosjektet er gyldig

1.2.1 Problemstillingen

Staten bestrider at vedtakene fattet om Engebø-prosjektet er ugyldige. Vedtakene har hjemmel i hhv. forurensningsloven § 11 og mineralloven § 43, og alle saksbehandlingskrav i forvaltningsloven og konsekvensutredningsforskriften er fulgt. Det er totalt hentet inn over 90 utredningsrapporter, og det er avholdt brede høringsrunder. Prosjektet har sterk støtte både lokalt, regionalt og i Stortinget. Flere deler av saksbehandlingen og faktum ble grundig vurdert av Oslo tingrett i dom 10.01.2024, og det ble ikke funnet feil.

¹ I Rt-2008-362 A (Natur-betong) avsnitt 53 uttales det at «Dersom det er usikkert hva rettsvirkningene av en rettslig karakteristikk vil være, vil det kunne tale mot at søksmålet anses for å angå et rettsforhold, jf. Schei mfl. side 50.

I ankesaken som deretter har pågått har spørsmålet kun vært om tillatelsene er i strid med vilkåret i vannforskriften § 12 (2) bokstav b om at «samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvalitet», tolket i lys av vanddirektivet.

1.2.2 Om normen i vannforskriften § 12 (2) bokstav b

Det gjelder ikke noen spesifikke utredningskrav etter vannforskriften, men det er på det rene at det ikke er tilstrekkelig å vise til et abstrakt hensyn; det må gjøres en konkret vurdering, jf. dommen i Kommisjonen mot Østerrike, [C-346/14](#). Det er ikke krav om kvalifisert interesseovervekt, jf. rådgivende uttalelse i herværende sak i [E-13/24](#).

I dommen fra Borgarting lagmannsrett av 12.08.2025 er en klar feil at lagmannsretten kommer til at ulike samfunnshensyn ikke kan kumuleres², og videre at det er irrelevant hva ulempen for vannforekomsten består i.

Partene er enige om at vannforskriften § 12 (2) b gir anvisning på en avveiningsnorm som er gjenstand for full rettslig prøvning. Dette betyr at begrunnelsen som er gitt i vedtak kan suppleres når en sak står for nasjonale domstoler.

1.2.3 Konkret vurdering av vannforskriften § 12 (2) bokstav b

Den skriftlige begrunnelsen i 2015 og 2016 om samfunnsnyttene ved tiltaket kunne med fordel vært noe grundigere.³ Dette ble uansett reparert i vedtak av 23.06.2023 og beslutning ved kongelig resolusjon 23.05.2025. Verken i gyldighetssaken eller i herværende sak er det noe rettslig grunnlag for å se bort fra disse supplerende begrunnelsene. Borgarting lagmannsrett vurderte i dommen 12.08.2025 begrunnelsene fra 2023 og 2025, og dette må etter statens syn klart være riktig tilnærming; domstolskontrollen blir historisk og lite relevant hvis den begrenses til begrunnelser som er over 10 år gamle.

At gruveprosjekter generelt kan ha *stor samfunnsinteresse* er etter statens syn åpenbart⁴. Borgarting lagmannsrett la også dette til grunn hva gjelder Engebø-prosjektet i dommen punkt 8.3:

² Kfr. [veilederen til Habitat-direktivet som ble publisert](#) s. 9 og HR-2021-662-A (Ulvefelling I). Både habitatdirektivet og Bern-konvensjonen har tilsvarende krav om samfunnsnytte for som vilkår for naturinngrep, og disse kildene taler klart for at det skal foretas én samlet interesseavveining. Noe annet gir også en tilfeldig regel.

³ Formelt gjaldt ikke forringelsesforbudet i vanddirektivet art. 4 (1) direkte da tillatelsene ble gitt, og det var dermed en noe videre adgang til å tillate forringelse sammenlignet med rettstilstanden etter at vannforvaltningsplaner var endelig godkjent.

⁴ En rekke offentlige tiltak siste tiår, og særlig i senere år, understreker gruveindustriens viktige betydning: NUT 1967:2 Innstilling fra bergverkskomiteen av 1961, Bergverksloven av 1972, NOU 1972:1 Bruken av Norges naturressurser, NOU 1980:18 Sand og grus, NOU 1980:56 Åpninger mv. etter masseuttak, NOU 1982:24 Industrimineraler, NOU 1984:8 Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser, NOU 1996:11 Forslag til minerallov, Mineralloven av 2009, Mineralstrategi 2013, NOU 2022: 8 Ny minerallov, Mineralstrategi 2023 og Mineralloven av 2025.

Lagmannsretten finner først grunn til å bemerke at det er på det rene at etableringen av gruvevirksomhet på Engebøfjellet har stor samfunnsmessig betydning, og at virksomheten genererer sysselsetting og verdiskaping. Det dreier seg om varige og betydelige positive ringvirkninger. (uth. her),

Betydningen er bl.a. beskrevet av kommunene i reguleringsplan-prosessen, og i en omfattende vurdering fra Sintef i 2013.⁵ Også fylkeskommunen på regionalt nivå har støttet prosjektet.

I tillegg har Engebø-prosjektet *strategisk betydning* fordi mineralet rutil er titanmineral av høy kvalitet. Dette betyr at produksjonen både bidrar direkte ved at råstoffet ender opp både som titanminerale og som titanmetall (etter foredling i tredjeland) for europeisk industri, og indirekte ved at råstoffet kan legges til rette for titanmetallproduksjon i Norge eller EU.

Det produseres ikke titanmetall i Europa i dag, Kina kontrollerer ca. 70 % av en kritisk del av verdikjeden for titanmetall, Russland er leverandør til EU, og titan trengs særlig til luftfart, romfart og forsvar. Både USA og NATO definerer også titan som kritisk. Svært få land har drivverdige forekomster av rutil, som er titanmineralet som både økonomisk og miljømessig er det mest bærekraftige alternativet for metallproduksjon. Engebø-forekomsten er lenge vurdert å ha internasjonal betydning. Til sammenligning er vilkåret for «strategic project» i Critical Raw Materials Act at prosjektet: «would make a meaningful contribution to the security of the Union's supply of strategic raw materials» (art. 6). Det er ikke et vilkår om bruk, men om sikkerhet for forsyning.

Etter statens syn er prosjektets betydning både forsyningssikkerhet og lokal/regional sysselsetting og bosetting tilstrekkelig konkretisert.

Gruvedrift har alltid miljøulemper, og som regel berøres også vannforekomster negativt. Foruten deponi i fjorder eller innsjøer, kan avrenning fra landdeponi forurense vannforekomster. Sjødeponi kan i noen tilfeller være den miljømessig beste løsningen. Konsekvensene av ulike deponialternativer må dokumenteres, og basert på dette kan man konkludere med hvilken løsning som er miljømessig akseptabel. Sjødeponi innebærer arealbeslag på fjordbunnen, men sannsynligheten for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden er vurdert som liten. Massene deponeres kontrollert via rør på et avgrenset område som utgjør en liten andel av fjordbunnen i vannforekomsten. I tillegg vil det skje rekolonisering innad i deponiområdet etter hvert som deponeringen avsluttes på de ulike stedene i deponiområdet, sannsynligvis innen 10 år. Resten av vannforekomsten berøres ikke i nevneverdig grad.

Det er ikke grunnlag for å sette forvaltningens vurdering av vannforskriften § 12 til side som uriktig.

⁵ Stokka m.fl. (SINTEF), Økonomiske ringvirkninger av mineralbrudd i Engebøfjellet, 31.01.2013. I dommen fra Borgarting lagmannsrett er det i punkt 8.3 vist til at «På den annen side har staten fremlagt statistikk innhentet fra Sintef», og det ser ut til at lagmannsretten både har oversett at Sintef gjør en omfattende vurdering, og at retten har trodd at materialet ble hentet inn i aneldning ankesaken».

Ev. saksbehandlingsfeil har ikke virket inn på vurderingen om å tillate sjødeponi. Lange utviklingsløp i mineralprosjekter tilsier at innrettelseshensyn har en særlig plass, og at vedtaket ikke settes til side som ugyldig.

1.3 Virkningen av ev. ugyldighet er ikke at deponering automatisk blir ulovlig

«Ugyldig» er et klassisk koblingsord, og har ikke rettsvirkninger «i seg selv». Det generelle utgangspunktet er at virkningen av en rettskraftig dom på ugyldighet vil avhenge av hvilken ugyldighetsgrunn domspremissene viser til. Dersom det etterlyses *ytterligere utredninger* eller *begrunnelse* før det kan fattes nye vedtak som enten opprettholder tillatelsene eller trekker disse tilbake, er det etter norsk rett ingen plikt til å suspendere tillatelsene. Om det er adgang til å suspendere tillatelsene, vil måtte vurderes.

Det er forutsatt i rettspraksis at ugyldighet betyr plikt for forvaltningen til å vurdere saken på nytt, herunder å vurdere hvilken betydning en feil ved vedtaket skal få for den begunstigende parten, se Rt-1998-623 *Dullerud* og Rt-2015-641 *Barnebidrag*. Sml. også Fosen-saken hvor vindkraft-produksjon uten ekspropriasjon ble opprettholdt mens partene vurderte virkningen av ugyldigheten ved konsesjons- og ekspropriasjonsvedtaket.

Skillet mellom utøvende og dømmende virksomhet tilsier at ugyldighetsvirkningen i dette tilfellet er at forvaltningen vurderer saken på nytt. Sivilrettslig håndhevelse av forurensningsloven §§ 7 og 28 kan komme i uklart forhold til ansvarlig forvaltningsmyndighets kompetanse og ansvar.

2 SIKRINGSGRUNN ER IKKE SANNSYNLIGGJORT, OG INTERESSEAVVEINING TILSIER AT FORFØYNING IKKE BESLUTTES

Statens syn er videre at de to andre grunnvilkårene for forføyning – sikringsgrunn og forholdsmessighet – heller ikke er oppfylt i denne saken. I begge disse vurderingene er tidsperspektivet et annet enn i spørsmålet om miljøorganisasjonene kan sannsynliggjøre et hovedkrav, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd.

Det sentrale i begge vurderinger er midlertidig å sikre et krav *i påvente av* en dom som tar stilling til hovedkravet, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990- 1991) side 289. Så vidt staten er kjent med, er det ennå ikke tatt ut stevning mot ERG om hovedkravet, og det er noe uklart hvilket tidsperspektiv organisasjonene har på forføyningssaken. Det er vanskelig for staten å angi nøyaktig hvor lang tid det vil ta å vurdere om tillatelsene skal opprettholdes, endres eller trekkes tilbake etter en eventuell dom på ugyldighet. Dette vil selvsagt avhenge av hvilke feil det eventuelt konkludere med at hefter ved vedtaket. Gitt det omfattende kunnskapsgrunnlaget som allerede finnes i saken, antar staten at en slik vurdering vil kunne gjøres relativt raskt. Til sammenligning er forventet saksbehandlingstid hos Miljødirektoratet for saker etter forurensningsloven mellom 6-9 måneder.

Til videre sammenligning ble det gitt en frist på 6 måneder for ny forvaltningsmessig vurdering i forføyningssaken mot staten i [LB-2024-36810-4](#) om klimagassutslipp fra petroleumsvirksomheten (påanket og henvist til storkammer).

Etter statens syn vil gruveprosjektet kun ha avgrensede og kontrollerte miljøulempere, som nærmere beskrevet i statens anke til Høyesterett side 3-4. Disse ulempene er naturligvis langt mindre når tidsperspektivet endres fra 39 år og til et forføyningsperspektiv. Per 23.12.2025 har ERG opplyst at ca. 0,09 % av bunnarealet i vannforekomsten er påvirket. Bunnarealet som vil tildekkes av avgangsmasser de kommende månedene vil være svært begrenset. Samlet sett vil ikke dette medføre en forringelse av vannforekomsten, eller irreversible effekter på artsmangfoldet i vannforekomsten. Områder (sjøbunn og vannmasser) utenfor deponiområdet vil ikke bli påvirket av betydning. Det er også satt vilkår for å sikre at det ikke skjer spredning av avgangsmasser (partikkelspredning) utover det regulerte deponiområdet.

Basert på den deponeringen som hittil har skjedd, og den deponeringen som er planlagt fremover, er miljømyndighetenes vurdering at det utvilsomt ikke vil skje en «forringelse» i vannforskriftens forstand i perioden på 6-9 måneder etter en ev. dom på ugyldighet. Miljømyndighetene har ikke vurdert nøyaktig når forringelse kan skje slik virksomheten nå er lagt opp, men med de mengdene som nå deponeres kan det være tale om flere år. Inntil videre vil deponiet påvirke et så begrenset andel av bunnfaunaen at vannforekomstens tilstand ikke anses som forringet etter vannforskriften.

Etter statens syn vil en forføyning mot en deponering som ikke endrer tilstanden i Førdefjorden Ytre fra «god» tilstand, være vilkårlig og ulogisk. EU-retten benyttes da som argument for et resultat som EU-retten selv ikke krever.

Anførselen om at forurensning i forurensningslovens forstand «i seg selv» oppfyller kravet til sikringsgrunn, kan ikke føre frem. Argumentasjonen innebærer at tvisteloven omskrives, og at det er tilstrekkelig å sannsynliggjøre et hovedkrav – og så vil det automatisk være sikringsgrunn. Dette er det ikke grunnlag for.

Prosjektet er av stor samfunnsmessig betydning. Det vil ha en funksjon som en hjørnesteinsbedrift med stor positiv betydning for bosetting, arbeidsplasser og ringvirkninger lokalt og regionalt. I tillegg vil prosjektet sikre Norge og EØS tilgang på rutil, som er et viktig titanråstoff som det er behov for i EØS. En midlertidig stans av produksjonen betyr i beste fall kun økonomisk tap for ERG og at oppnåelsen av de samfunnsinteressene som begrunner tiltaket blir utsatt. Men i verste fall kan midlertidig stans frembringe så stor usikkerhet at Engebø-produksjonen opphører varig. I tillegg vil stans bety økt rettslig risiko for gruveprosjekter og industriprosjekter i Norge generelt – og dermed redusert investeringsvilje pga. økt uforutsigbarhet og svekket konkurransekraft.

Staten mener at vekten av disse motstridende interessene gjør at det ikke er grunnlag for miljøorganisasjonenes forføyningskrav – heller ikke om lagmannsretten skulle mene at hovedkravet må anses sannsynliggjort.

Regler om midlertidig forføyning hører under statenes nasjonale prosessautonomi. Dette er også klart forutsatt i HR-2025-677-A avsnitt 44. Høyesterett påpeker her at EØS-retten ikke inneholder regler om nasjonal håndtering av midlertidige avgjørelser til sikring av krav som bygger på EØS-avtalen. Det som derimot kan stille krav til nasjonal prosessrett, er det EØS-rettslige effektivitetsprinsippet. Høyesterett skriver om dette i avsnitt 44:

Men det EØS-rettslege effektivitetsprinsippet og det tilgrensande prinsippet om effektivt vern av EØS-rettar tilseier at det ikkje er rom for 'kan-skjønet' dersom vilkåra for mellombels åtgjerd elles er oppfylte.

Dette er bakgrunnen for Høyesteretts konklusjon i avsnitt 60:

Dersom det blir sannsynleggjort at EUs prosjektdirektiv er brote og vilkåra elles er oppfylte, må den kompetansen 'kan-skjønet' i § 34-1 fyrste ledd gjev domstolane, i denne saka nyttast til å vedta ei mellombels åtgjerd.

Høyesteretts kjennelse kan ikke leses som en innskrenkning av kravet om sikringsgrunn eller den forholdsmessighetsvurderingen som skal gjøres etter § 34-1 annet ledd. Kravet til sikringsgrunn og interesseavveiningen er tvert imot blant de «tre grunnvilkår for mellombels åtgjerd» som Høyesterett beskriver i avsnitt 33 i kjennelsen. Det er først når alle disse vilkårene er oppfylt, at «kan» betyr «skal» i § 34-1 første ledd. Interesseavveiningen i § 34-1 annet ledd gir ifølge Høyesterett uttrykk for en «grunnsetning om proporsjonalitet der ein tek omsyn til alle interesser som er inne i biletet», jf. HR-2025- 677-A avsnitt 36. Domstolene står «relativt fritt [...] og kan leggje vekt på eit breitt spekter av omsyn», jf. avsnitt 43.

Høyesterett påpeker videre at forholdsmessighetsvurderingen må være konkret og ikke bygge på at domstolenes kompetanse er avgrenset, jf. avsnitt 59. I Karnovs lovkommentar er det fremhevet at vilkåret om sikringsgrunn primært fanger opp hensynene for å gi forføyning, og ikke mothensynene. Av den grunn er det nødvendig med en proporsjonalitetsbegrensning. Det heter om dette i lovkommentaren: Den kan for eksempel komme til anvendelse hvis det for saksøkte kan innebære stor skade eller ulempe om forføyning blir gitt, eller dersom offentlige hensyn med tyngde taler mot forføyning (slik tilfellet kan være hvis det aktuelt å utsette iverksettelsen av forvaltningsvedtak som skal ivareta offentlige hensyn).

Staten mener det vil være uproporsjonalt om prosjektet nå blir midlertidig stanset, noe som i verste fall kan føre til et varig opphør.

• • •

Oslo, 16.02.2026

REGJERINGSADVOKATEN

Karen Mellingen
advokat